

Analyzing the Role of Tourism in Rural Space Livability (A Comparative Study in Peri-Urban Settlements of Birjand)

Mohammad Hajipour^{1*}, Fatemeh Khosravi² & Mahmoud Falsoleiman³

1. Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Birjand, Birjand, Iran

2. M. A. Student, Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Birjand, Birjand, Iran

3. Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Birjand, Birjand, Iran

* Corresponding author: Email: mhajipour@birjand.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 16 September 2023

Received in revised form: 11 December 2023

Accepted: 21 December 2023

Published online: 04 April 2025

Keywords:

Sustainable Tourism,
Livability, Sustainable Rural
Development, Pirasher,
Birjand

ABSTRACT

Rural settlements have long been confronted with structural challenges and functional issues. Presently, their "instability" has emerged as a major challenge for the space planning and management system. "Tourism development" is regarded as an indispensable strategy in many countries to promote sustainability and enhance livability in rural and peri-urban areas. The purpose of this study is to analyze the effects of tourism on the livability of tourist destination settlements in Pirasher Birjand and compare it with a number of control villages (non-tourism villages) with a comparative approach. This is a documentary and survey research with an applied nature and its method is a combination of descriptive and analytical methods. The tool for collecting information at the level of the studied settlements is a questionnaire, which has been used after checking and confirming its validity and reliability. The studied settlements include fourteen tourist destination villages in Pirasher Birjand and seven Shahid villages. The livability of touristic villages has been done with GTOPOGIS method. According to the findings, the livability status of the tourist destination villages in Birjand Pirasher has a significant difference with the control villages, and the overall livability index was higher in the tourist destination villages. Also, there is a significant difference between the four dimensions of livability (social, environmental, physical and economic). In general, it can be concluded that tourism has a positive effect on livability in peri-urban areas, and this effect takes place directly through the mechanism of changes in the employment status and income of residents of peri-urban settlements. The impact of tourism on the livability of rural areas has "spatial and geographical nationality". Finally, diversification of business fields in rural areas, especially Pirasher, can play a key role in changing and improving the livability of settlements.

Cite this article: Hajipour, M., Khosravi, F., & Falsoleiman, M. (2025). The Role of Tourism in Rural Space Livability (A Comparative Study in Peri-Urban Settlements of Birjand). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 20(1), 15-34.

<http://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1032480>

© The Author(s)

Publisher: Islamic Azad University, Rasht Branch

Extend Abstract

Introduction

Rural and non-urban settlements have faced numerous structural challenges and functional issues from the past to the present. Currently, the "instability" of these population hubs can be considered one of the mega-challenges ahead for spatial planning and management systems. In order to bring order and foster sustainability in rural and peri-urban spaces—where the outcome could lead to improved livability—"tourism development" is regarded as an indispensable strategy in many countries around the world. Birjand County, located in eastern Iran, serves as a central hub in South Khorasan Province. An analysis of its spatial system reveals a central urban core (Birjand city, the capital of both the province and the county) surrounded by 304 populated settlements. Furthermore, in terms of tourism potential, the region boasts 153 tangible national heritage sites, 12 intangible national heritage sites, and one tangible UNESCO World Heritage site, alongside various forms of tourism such as ecotourism, agritourism, second-home tourism, and rural tourism (South Khorasan Province

Methodology

This research is a documentary and survey-based study with an applied nature. The theoretical section of the data was obtained through a review of scientific documentation and the use of the VOSviewer bibliometric software. The data collection tool at the level of the studied settlements was a questionnaire, which was used to measure the livability of peri-urban habitats in Birjand across four dimensions: social, environmental, physical, and economic. The validity of the questionnaire was assessed with the help of experts and researchers specializing in rural and tourism-related fields. Its reliability was measured through a pilot test and calculation of

Results and Discussion

The analysis of the demographic characteristics of the participants revealed that the presence of men for responding to the research questions was higher in tourist destination villages compared to control villages. In terms of age, individuals aged 20-45 years had the highest frequency in both groups of studied villages. The review of employment status in the two groups of villages indicated that the unemployment rate was 30.8% in tourist destination villages and 37.1% in control

Management and Planning Organization, 2022). Thus, a significant portion of Birjand County's tourism capacity is distributed across its rural areas, and villages have consistently been important destinations for local, national, and international tourists. On the other hand, peri-urban settlements—due to their "proximity/neighborhood to the urban center" rather than necessarily possessing adequate infrastructure and facilities—have always been areas of urban population overflow or destinations for rural migrants. At times, the population growth rate of these settlements has been observed to be up to five times that of the neighboring city (Hajipour, 2020). The key question here is: What impact has tourism had on the standards of a good life, or in other words, the "livability" of peri-urban spaces? To address this, an attempt has been made to comparatively analyze the effects of tourism on the livability of tourist destination settlements in the peri-urban areas of Birjand and compare them with a number of control villages (non-tourist destination villages).

Cronbach's alpha, with results presented in the table below, showing acceptable levels. The analysis of data extracted from the questionnaires was conducted in the SPSS software environment using descriptive and inferential statistical indicators. In the inferential section, prior to performing statistical tests, the normality of the variables was first examined using the Kolmogorov-Smirnov test. Since the data were found to be normally distributed, independent sample T-tests were employed to reach final conclusions. Finally, the Grey TOPSIS (GTOPSIS) technique was utilized to prioritize tourist destination settlements in terms of livability.

villages. Additionally, many of the labor force residing in the peri-urban areas of Birjand commute to the city for income and livelihood. Regarding the average monthly household income, it can be noted that, firstly, in both groups of studied villages, the monthly household income level is low; secondly, in tourist destination villages, the income level of individuals is higher than that of residents in control villages. By comparing the indicators of the social dimension of livability among the

villages, it can be concluded that in tourist destination villages, the overall mean is higher than in control villages. Furthermore, among the social indicators, the sense of personal security has the highest mean in tourist-receptive villages, while migration status is considered the most favorable indicator of the social dimension of livability in control villages.

Tourist destination villages are in a more favorable situation than control villages in terms of the environmental dimension. Additionally, in the tourist-receptive villages surrounding Birjand, the indicators "cleanliness and hygiene of the environment" and "satisfaction with healthcare centers" have the highest means within the environmental dimension.

The mean of the physical dimension indicators of livability in tourist-receptive settlements is evaluated as more favorable than in control villages. Also, in both types of villages surrounding Birjand, the indicator "quality of houses constructed in terms of materials used" has a higher mean compared to other indicators. This is because proximity to Birjand, in terms of access to modern materials and emulating urban construction practices, has played a role in highlighting this indicator.

Based on the calculations, it can be stated that tourist destination villages are in a more favorable situation than control villages in terms of the economic dimension. Additionally, in the tourist-receptive villages surrounding Birjand, the indicator "creating motivation to improve work conditions among individuals" has the highest mean within the economic dimension.

Conclusion

Diversifying business opportunities in rural areas, particularly in peri-urban spaces, can play a key role in transforming and improving the livability of settlements. Relying on a one-dimensional economic function or limiting policymaking to one or a few traditional economic sectors such as agriculture and livestock farming cannot lead to livable and sustainable settlements. Moreover, as acknowledged in the study by Khorasani and

According to the findings, there is a significant difference in the livability status between tourist destination villages and control villages in the peri-urban areas of Birjand. The overall livability index is higher in tourist destination villages. Additionally, there is a significant difference among the four dimensions of livability (social, environmental, physical, and economic), with the highest score belonging to the social dimension. The spatial analysis of livability in tourist destination villages in the peri-urban areas of Birjand confirms spatial differentiation and the favorability of the mentioned indicator in the southern half surrounding Birjand (villages with predominantly mountainous locations). Moreover, the factor of proximity to Birjand (physical distance) has played a significant role in improving the livability index.

By comparing these results with previous studies conducted by Anabestani et al. (2012) and Ghasemloo et al. (2022), two conclusions can be drawn: First, consistent with past research findings, tourism positively impacts the livability of peri-urban spaces, and this impact occurs directly through changes in employment and income levels among peri-urban settlement residents, as previously acknowledged in the study by Alavizadeh et al. (2019). Second, the influence of tourism on the livability of rural spaces exhibits "spatial and geographical dependency," such that in previous studies, the impact of tourism was prominent in the physical and environmental dimensions, whereas in this research, the social dimension of livability received the highest score.

Rezvani (2013), access to services alone cannot make rural settlements livable. It is therefore management and administrative system that the path to achieving sustainability and livability in villages lies first in diversifying development policies and then in the integrated implementation of development programs in rural and peri-urban settlements.

Funding: There is no funding support for this is research.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All authors reviewed and approved the final content of the manuscript and are in agreement with all aspects of the work. The authors declare no competing interests.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants who contributed to this research paper.

تحلیل نقش گردشگری در زیست‌پذیری فضای روستایی (مطالعه تطبیقی سکونتگاه‌های پیراشهر بیرجند)

محمد حجی‌پور^{۱*}، فاطمه خسروی^۲ و محمود فال‌سلیمان^۳

۱. گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران
  ۲. دانشجوی کارشناسی ارشد گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران
  ۳. گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران
- * نویسنده مسئول: mhajipour@birjand.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۳۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۱۵

کلیدواژه‌ها:

گردشگری پایدار، زیست‌پذیری،

توسعه پایدار روستایی، پیراشهر،

بیرجند

سکونتگاه‌های روستایی از گذشته تاکنون با چالش‌های ساختاری و مسائل کارکردی فراوانی مواجه بوده است. در حال حاضر نیز "ناپایداری" این کانون‌های جمعیتی را می‌توان یکی از ابرچالش‌های پیش رو برای نظام برنامه‌ریزی و مدیریت فضا برشمرد. به منظور سامان بخشیدن و استیلای پایداری در فضاهای روستایی و پیراشهری که نتیجه آن می‌تواند بهبود سطح زیست‌پذیری باشد، "توسعه گردشگری" از راهبردهای بی‌بدیل در بسیاری از کشورهای جهان است. هدف از این مطالعه این است تا با رویکردی تطبیقی به تحلیل اثرات گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند و مقایسه آن با تعدادی روستای شاهد (روستاهای غیرمقصد گردشگری) پرداخته شود. این تحقیق اسنادی و پیمایشی با ماهیت کاربردی است و روش آن ترکیبی از روش‌های توصیفی و تحلیلی است. ابزارگردآوری اطلاعات در سطح سکونتگاه‌های مورد مطالعه پرسشنامه بوده که پس از بررسی و تایید روایی و پایایی آن مورد استفاده قرار گرفته است. سکونتگاه‌های مورد مطالعه مشتمل بر چهارده روستای مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند و هفت روستای شاهد بوده است. سطح‌بندی زیست‌پذیری روستاهای گردشگری پذیر با روش تاپسیس خاکستری انجام شده است. طبق یافته‌های به دست آمده وضعیت زیست‌پذیری روستاهای مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند با روستاهای شاهد دارای تفاوت معناداری است و میزان زیست‌پذیری در روستاهای مقصد گردشگری با میانگین ۴/۳ بیشتر از روستاهای شاهد بوده است؛ همچنین بین ابعاد چهارگانه زیست‌پذیری (اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی و اقتصادی) تفاوت معناداری برقرار است. در کل می‌توان نتیجه گرفت گردشگری بر زیست‌پذیری در فضاهای پیراشهری نیز تأثیر مثبت دارد و این تأثیر مستقیماً با مکانیزم تغییرات در وضعیت اشتغال و درآمد اهالی سکونتگاه‌های پیراشهری صورت می‌گیرد. تأثیر گردشگری بر زیست‌پذیری فضاهای روستایی دارای "تابعیت مکانی و جغرافیایی" است. در نهایت اینکه، متنوع‌سازی زمینه‌های کسب و کار در فضاهای روستایی به ویژه پیراشهر می‌تواند نقش کلیدی در تغییر و بهبود وضعیت زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها داشته باشد.

استناد: حجی‌پور، محمد؛ خسروی، فاطمه و فال‌سلیمان، محمود. (۱۴۰۴). نقش گردشگری در زیست‌پذیری فضای روستایی (مطالعه تطبیقی سکونتگاه‌های پیراشهر بیرجند). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۲۰(۱)، ۱۵-۳۴.

<http://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1032480>

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

© نویسندگان

مقدمه

گردشگری از فعالیتهای اقتصادی است که در دهه‌های اخیر به طور مثبت رشد کرده و نرخ رشد آن از هر شاخه اقتصادی فراتر رفته است (UNWTO, 2017) و به میزان قابل توجهی در درجه توسعه اقتصادی کشورهای فعال و مناطق جغرافیایی آن نقش داشته است چراکه منبع درآمدی مهمی به شمار می‌رود (Winter & et al., 2019) و از طریق بهبود بخشیدن به جریان تجارت خارجی، یک رکن مهم در تولید ناخالص داخلی محسوب می‌شود (Liu & et al., 2019). علاوه بر این، گردشگری به دلیل اینکه پیوند مستقیم بین مصرف‌کنندگان (گردشگران)، صنعت، محیط‌زیست و جوامع محلی برقرار می‌کند، نقش اساسی در دستیابی مناطق و جوامع محلی به توسعه پایدار دارد (Patrichi, 2012).

از آنجا که گردشگری با ارائه فعالیتهای اجتماعی-فرهنگی متنوع و دارای ویژگی‌های پایدار، کیفیت و استاندارد زندگی را در مناطق کوچک نظیر عرصه‌هایی روستایی بالا می‌برد (Al Mamun & Mitra, 2012؛ Kachniewska, 2015) و تمایل جمعیت نواحی روستایی نیز در یک فرآیند پیوسته از تغییرات اجتماعی و اقتصادی، به سوی بالا بردن سطح زندگی خود است (Benedek, 2004)، "گردشگری روستایی" به عنوان یک معیار پایدار در توسعه سرزمینی مورد توجه است (Stefan and et al., 2021؛ Barbieri et al., 2008)؛ چرا که به طور مثال با حیات گردشگری روستایی، راهی برای سرمایه‌گذاری در منابع موجود مناطق روستایی پدیدار می‌شود و از این طریق کارآفرینی و ایجاد مشاغل جدید رشد ظهور می‌یابد (Antonescu & Antonescu, 2012؛ Benedek & Dezs, 2006).

در حال حاضر، تمایل فزاینده‌ای در جمعیت به سفر وجود دارد و مقصدهایی که بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد، آنهایی هستند که فضاهای اقامتی کوچکی دارد (Gössling et al., 2020؛ Palacios-Florencio et al., 2021). این اقامتگاه‌ها در مناطق دورافتاده از هیاهوی شهرها شناسایی می‌شود، جایی که گردشگر می‌تواند در آرامش استراحت کند و همه چیزهایی را که طبیعت ارائه می‌دهد تحسین کند، و در آنجا می‌توان از منابع به روش سنتی بهره‌برداری کرد (Gao & Wu, 2017). بدینسان گردشگری در فضاهای روستایی از اولویت‌های گردشگری جهانی است.

با وجود فرصت مغتنمی همچون گردشگری برای تسریع امر توسعه و کیفیت زندگی در فضا (روستاها)، واقعیت غیرقابل انکار این است که در حال حاضر سکونتگاه‌های روستایی به ویژه در کشورهای درحال توسعه از مقبولیت عمومی و سکونت‌پذیری آن کاسته شده است (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۸) و مسأله خطیر زیست‌پذیری روستاها با چالش‌هایی نظیر الگوهای ناپایدار زندگی، مهاجرفرستی، آموزش ناکافی منابع انسانی و متروکه شدن زمین‌های کشاورزی و محروم‌ماندن روستاها از نظر امکانات و خدمات رفاهی مواجه است (قاسملو و همکاران، ۱۴۰۱). بدینسان، از آنجا که گردشگری روستایی دربردارنده ارزش‌ها و آثار متفاوتی برای محیط روستایی بوده، شناخت این آثار الزامی و اجتناب‌ناپذیر است (دربان‌آستانه و همکاران، ۱۳۹۸). یکی از زمینه‌های قابل شناخت، تأثیر گردشگری بر مقوله "زیست‌پذیری فضای روستایی" است.

شهرستان بیرجند در شرق ایران به عنوان ناحیه‌ای که نقش مرکزیت در استان خراسان جنوبی دارد، بررسی آن از حیث نظام فضایی موید وجود یک کانون شهری (شهر بیرجند مرکز استان و شهرستان) با ۳۰۴ آبادی دارای سکنه است؛ همچنین به لحاظ ظرفیت‌های گردشگری دارای ۱۵۳ اثر ثبت شده ملی ملموس، ۱۲ اثر ثبت شده ملی ناملموس و یک اثر ثبت شده جهانی ملموس در کنار گونه‌های مختلف گردشگری نظیر انواع بوم‌گردی، خانه‌های دوم، اکوتوریسم و گردشگری کشاورزی است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان جنوبی، ۱۴۰۱)؛ بدینسان بخش عظیمی از ظرفیت‌های گردشگری شهرستان بیرجند در فضاهای روستایی آن توزیع شده و روستاها همواره مقصد مهمی برای گردشگران بومی، ملی و فراملی است. از سوی دیگر، سکونتگاه‌های پیراشهری - به دلیل "مجاورت/همسایگی با مرکز" و نه لزوماً به سبب برخورداری از امکانات و زیرساخت‌ها در سطح مطلوب - همواره محل سرریز جمعیت شهری یا مقصد مهاجران روستایی است و گاهی مشاهده می‌شود نرخ رشد جمعیت این سکونتگاه‌ها تا پنج برابر رشد جمعیت شهر مجاور باشد (حجی‌پور، ۱۳۹۹)، پرسش کلیدی این است که گردشگری در فضاهای پیراشهری چه تأثیری بر استانداردهای یک زندگی خوب یا به تعبیری "زیست‌پذیری" آن داشته است؟ در این خصوص تلاش شده با رویکردی تطبیقی به تحلیل اثرات گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند و مقایسه آن با تعدادی روستای شاهد (روستاها غیرمقصد گردشگری) پرداخته شود.

از زمان انتشار گزارش ۱۹۸۷ برانتلند^۱ که با هدف افزایش آگاهی و همکاری و ایجاد رویکردی متوازن‌تر برای توسعه ارائه شد، گردشگری پایدار به عنوان پارادایم غالب در توسعه گردشگری پدیدار شده و آن را به یک عبارت جذاب و قابل توجه در گفتمان توسعه معاصر تبدیل نموده است به گونه‌ای که امروزه بحث و گفتمان با تمرکز بر این موضوع مهم در تحقیقات گردشگری کماکان ادامه دارد (Mensah, 2019; Dowling, 1993; Ruhanen & et al., 2015).

به گفته جاویر و الازیگ^۲ (۲۰۱۱) توسعه گردشگری پایدار به مدیریت کلیه منابعی اطلاق می‌شود که نیازهای گردشگران و مناطق میزبان را برآورده می‌کند و در عین حال از فرصت‌ها برای آینده محافظت می‌کند، به گونه‌ای که بتوان نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیبایی‌شناختی، حفظ یکپارچگی فرهنگی، تنوع زیستی و سیستم‌های حامی زندگی را برآورده کرد. موسکاردو^۳ (۱۹۹۸) سه اصل گردشگری پایدار را "تجربه با کیفیت برای گردشگران"، "بهبود کیفیت زندگی جامعه محلی" و "تداوم منابع طبیعی و تعادل بین نیازهای جمعیت محلی و نیازهای محیط" برشمرده است. بدینسان می‌توان گفت گردشگری پایدار با برقراری یک تعادل پویا بین عرضه و تقاضا، پتانسیل لازم را برای نسل‌های آینده نیز حفظ می‌کند و عملاً با آن شناسایی می‌شود (Khartishvili et al., 2019; Kataya, 2021) و از اهداف مهم برای توسعه گردشگری پایدار، ایجاد محیط و استاندارد زندگی مطلوب از طریق ادغام خدمات و شبکه‌های تولیدی است (Cândeia et al., 2009).

زیست‌پذیری از جمله مفاهیم نوین در حوزه‌ی برنامه‌ریزی روستایی است که کیفیت زندگی در مناطق روستایی را مورد توجه قرار می‌دهد؛ اما زیست‌پذیری با توجه به بستر و زمینه‌ای که در آن تعریف می‌شود، می‌تواند بسیار گسترده یا محدود باشد. اصطلاح زیست‌پذیری شامل دو مفهوم اصلی می‌باشد: یکی کیفیت بالای زندگی بر اساس فرصت‌ها و دستاوردها؛ و دیگری محیط بیرونی و داخلی بهینه شده است که مستقیماً بر زندگی ساکنان تأثیر می‌گذارد. با توجه به این موارد می‌توان زیست‌پذیری را مکانی مجهز برای دستیابی به کیفیت مطلوب زندگی مردمی که در آن محل دارند، تعریف کرد، یعنی ترکیبی از دغدغه‌های محیط‌زیست و کیفیت زندگی (Yurui et al., 2020).

پیچیده و چندبعدی بودن مفهوم زیست‌پذیری منجر شده است تا به سختی بتوان سطح زیست‌پذیری یک منطقه را ارزیابی کرد (Appleyard et al., 2014). به عبارتی دیگر دخالت مولفه‌های متنوع اعم از مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی از یک سو و برداشت‌های مختلف مردم از مفهوم زیست‌پذیری از سوی دیگر، سبب پیچیدگی و درک دشوار این مفهوم شده است (ایران دوست و همکاران، ۱۳۹۲). بر همین اساس تعریف ثابتی از این مساله وجود ندارد.

نظریه زیست‌پذیری اول بار بر مبنای کار آبراهام مازلو^۴ (۱۹۴۵) بر روی نیازهای انسانی شکل گرفت (Radcliff, 2001). روانشناس نامی آمریکایی، آبراهام مازلو هرم نیازهای بشری را معرفی کرد. بر اساس این هرم، انسان‌ها در درجه اول سعی دارند نیازهای پایه‌ای خود را زودتر از نیازهای لایه‌های بالاتر برطرف سازند. نیازهای فیزیولوژیک و اساسی انسان شامل نیازهای حیاتی او هستند. مثل هوا، غذا، آب، گرما، خواب، سلامت و ارضای تمایلات جنسی. بر روی این پایه، لایه امنیت قرار گرفته است: احتیاج به منزل، کار، قانون، بیمه، خدمات بهداشتی نظم و ترتیب، امور اخلاقی، امنیت جسمی، امنیت مالی، برنامه‌ریزی زندگی و آینده سازی. لایه سوم شامل عوامل تعلقات روحی است؛ احتیاج به دوست، هم‌قطار، همسر، عشق، همسایه، محاوره و ارتباط با دیگران، تیمار و پرستاری. لایه چهارم شامل عوامل احترام و قدردانی است؛ احترام، اعتماد، موفقیت، مقام، پیروزی، قهرمانی و حتی ثروت و قدرت، رفاه اجتماعی، ثروت، قدرت، موفقیت، پیروزی، قهرمانی. بالاترین لایه، لایه تحقق خویشتن است؛ فردیت، پرورش استعداد، از خودگذشتگی، بزرگواری، هنر، فلسفه، اعتقادات، فقدان تبعیض. سه لایه پایینی لایه رفح کمبودها هستند. به این معنی که رفح نیازهای این سه لایه اگرچه موجب احساس رضایت انسان می‌گردد، اما او را ترغیب به حرکت و پیشرفت نمی‌کند. مثلاً با خوردن آب تشنگی برطرف می‌شود، اما شخص درصدد بیشتر خوردن آب نمی‌افتد. لایه چهارم و لایه پنجم، قشر نیازهای به پیشرفت هستند. اینها نیازمندی‌هایی هستند که هرگز برطرف نمی‌شوند (خراسانی و رضوانی، ۱۳۹۲). این نظریه در حوزه مباحث کیفیت زندگی به طور کلی توسط وینهوون توسعه پیدا کرده است، کسی که توسعه دهنده این دیدگاه است که "احساس عمومی"^۵ مردم

1. Brundtland
2. Javier & Elazigue
3. Moscardo
4. Abraham Maslow
5. Common Sense

به زندگی بهتری برای آن‌ها منجر می‌شود، زمانی که در اجتماع‌های بهتر و زیست‌پذیرتری زندگی کنند. وی معتقد است، این که دقیقاً چه اجتماعی زیست‌پذیرتر است، کاملاً روشن نیست، اما قدر مسلم این است که مردم در اجتماع‌هایی که نیازهایشان بهتر برآورده گردد، شادتر و راضی‌تر هستند (Radcliff, 2001).

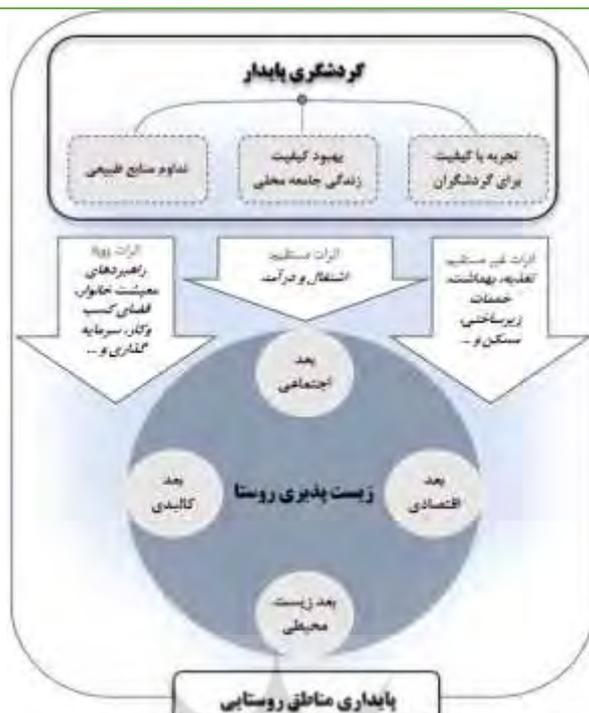
واژه‌ی زیست‌پذیری برای فضاهای مختلف از جمله مناطق شهری و روستایی مورد استفاده قرار گرفته است، که با توجه به فضای مورد استفاده، به برخی از مولفه‌ها و شاخص‌ها توجه بیشتری شده است. در این میان کاربرد واژه‌ی زیست‌پذیری روستایی در هر جامعه‌ای، نیاز به تطبیق نیازهای گوناگون محلی و شرایط موجود آنجا دارد (رکن‌الدین‌افتخاری و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین مولفه‌های زیست‌پذیری بایستی متناسب با مکان و فضاهای مورد برنامه‌ریزی باشد. از دیدگاه برنامه‌ریزان و نظریه‌پردازان مرتبط با مسائل توسعه روستایی، بسته به حیطه‌ی عمل هر یک از آنها تعاریف متفاوتی از مفهوم زیست‌پذیر روستایی ارائه شده است که این تعاریف در مواردی بسیار نزدیک و مکمل یکدیگرند که تعدادی از آنها به شرح ذیل می‌باشد (منظم اسماعیل‌پور و همکاران، ۱۳۹۷):

- روستای زیست‌پذیر، روستایی است که برای همه اقشار جذاب، ارشمنده، امن و مناسب است، نه فقط برای آن‌ها که در گزوه سنی خاصی باشند (Juanwen et al., 2012: 48)؛

- روستای زیست‌پذیر از یکسو به گذشته‌های تاریخی و ریشه‌های روستاییان احترام می‌گذارد و از سوی دیگر به آنان که تاکنون متولد نشده‌اند نیز اهمیت می‌دهد. همچنین این نوع روستا علیه هر گونه ائتلاف منابع مبارزه می‌کند؛ بنابراین روستای پایدار نیز محسوب می‌شود (NARC, 2010).

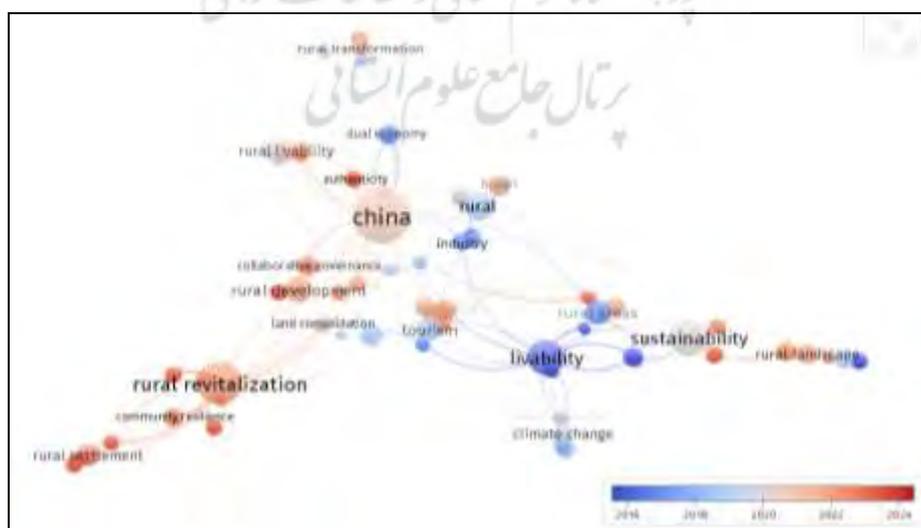
در مجموع زیست‌پذیری به معنای وجود بهترین سطح از کیفیت زندگی است که استانداردهای یک زندگی خوب، بهداشت و سلامت فراوان، محیط‌زیست پایدار، اجتماعات سرزنده، مردم تحصیل کرده، استفاده متعادل از زمان، مشارکت مدنی فراوان و دسترسی و مشارکت در هنر، فرهنگ و تفریحات پویا را شامل می‌شود (Murphy, 2010) و بر کیفیت زندگی در سطح محلی متمرکز است که توسط ساکنان، شاغلان، مشتریان و بازدیدکنندگان درک می‌شود (Litman, 2011). سکونتگاه‌های زیست‌پذیر، سکونت‌گاه‌هایی هستند که عرصه‌های شکل‌گیری و رشد و تداوم فرصت‌ها و تهدیدهایی به شمار می‌روند که بر کیفیت زیست و نحوه تامین نیازهای ساکنان تأثیر می‌نهند (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۱). به عبارتی می‌توان زیست‌پذیری هر سکونتگاه روستایی را در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی جستجو نمود. در این میان، تأثیر گردشگری بر زیست‌پذیری فضاهای روستایی از سه طریق حاصل می‌شود:

الف) اثرات مستقیم از طریق ایجاد شغل و درآمد؛ ب) اثرات غیرمستقیم از طریق بهبود وضعیت تغذیه، بهداشت، کالاهای مورد نیاز، خدمات زیرساختی، مسکن و ... که منجر به ارتقای اثرات بین‌بخشی و توسعه‌ی سایر بخش‌ها می‌شود؛ و ج) اثرات پویا که از طریق بهبود راهبردهای معیشت خانوارها، فضای کسب و کار و سرمایه‌گذاری و دسترسی به بازار فروش محصولات محلی صورت می‌گیرد (بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۷). در نهایت اینکه، توسعه‌ی گردشگری پایدار در فضاهای روستایی می‌تواند منجر به ایجاد تعادل نتایج اقتصادی و پایداری حیاتی مناطق روستایی گردد (Peric & Djurki, 2014). براساس بحث نظری صورت گرفته، مدل مفهومی زیر را می‌توان ترسیم نمود.

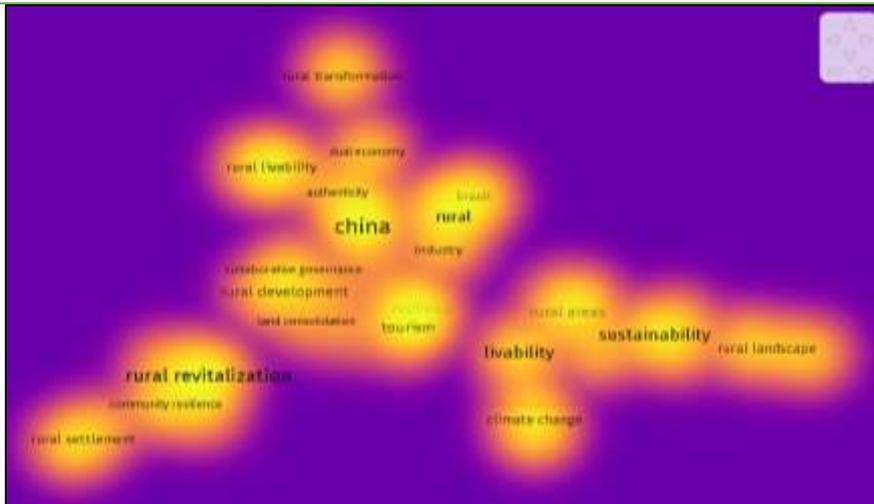
شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

مطالعات بسیاری در راستای تحقیق حاضر انجام شده است که بررسی سابقه موضوع "زیست‌پذیری روستایی و گردشگری" در مطالعات خارجی به کمک نرم افزار علم سنجی VOSviewer با استفاده از پایگاه داده ScienceDirect نشان داد طی سال‌های ۲۰۲۳-۲۰۱۶ میلادی ۴۵۴ پژوهش در قالب مقاله انتشار یافته است. به لحاظ موقعیت مکانی، عمده‌ی پژوهش‌های انتشار یافته از کشور چین بوده است. تحولات موضوعی نیز موید این است که در ابتدای دوره (از سال ۲۰۱۶) مساله زیست‌پذیری با موضوعاتی همچون تغییرات اقلیمی بررسی شده است. سپس دامنه‌ی موضوعی به حوزه نواحی روستایی، چشم‌انداز روستایی و مقوله‌ی پایداری در آن کشیده شده است. همچنین تحولات موضوعی حاکی است که در اواخر دوره (یعنی سال ۲۰۲۳) پرداختن به مسائلی نظیر احیای روستاها، تاب‌آوری اجتماعات روستایی و حکمرانی مشارکتی در کنار مقوله زیست‌پذیری روستایی اهمیت یافته و خوشه موضوعی منحصربفردی را به وجود آورده است.

شکل ۲. توالی موضوعات مرتبط با زیست‌پذیری روستایی و گردشگری

(منبع: خروجی نرم افزار علم سنجی، ۱۴۰۲)

شکل ۳. مدل تراکم بصری موضوعات مرتبط با زیست‌پذیری روستایی و گردشگری

(منبع: خروجی نرم افزار علم سنجی، ۱۴۰۲)

در مطالعات ایرانیان پیرامون موضوع تحقیق، عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱) با بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه گردشگران و روستاییان (دشت ارژن- فارس) دریافتند که برخلاف نظر سنجی از روستاییان و گردشگران که بالاترین تأثیر را در رابطه با متغیر وابسته اقتصادی ارزیابی می‌کردند، بیشترین تغییرات متوجه متغیر وابسته زیست‌محیطی بوده است. در نهایت استنتاج شده که توسعه گردشگری تغییرات مثبتی را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی وضعیت زیست‌محیطی و کالبدی در سطح روستاهای منطقه فراهم نموده است. خراسانی و رضوانی (۱۳۹۲) پس از بررسی ارتباط زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری با برخورداری خدماتی (شهرستان ورامین) نتیجه گرفتند که بین زیست‌پذیری روستاهای مورد مطالعه با سطح برخورداری خدماتی آن رابطه معناداری وجود نداشته است. در سال ۱۳۹۸ نیز ایمانی در نتیجه مطالعه‌ای با موضوع تدوین سناریوهای زیست‌پذیری مناطق روستایی بر اساس اصول آینده‌پژوهی (شهرستان اسلام‌آباد غرب) دریافت که ۱۱ عامل به‌مثابه عوامل کلیدی در زیست‌پذیری اثرگذار است و در نهایت با بهره‌گیری از آن ۲۵ سناریوی باور کردنی به‌مثابه سناریوهای مطلوب برای برنامه‌ریزی زیست‌پذیری روستاهای شهرستان اسلام‌آباد غرب معرفی شده است. همچنین علویزاده و همکاران در مطالعه سال ۱۳۹۸ با تحلیل زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی شهرستان کاشمر دریافتند که شاخص‌های اقتصادی نظیر فرصت‌های شغلی موجود، درآمد مناسب و دسترسی به شغل مناسب در روستا یا شهر مجاور، تأثیر به‌سزایی در تعیین میزان زیست‌پذیری نواحی روستایی این شهرستان داشته است. روستاها در بعد زیست‌محیطی نیز از زیست‌پذیری بالاتری نسبت به سایر ابعاد برخوردارند. در بعد اجتماعی نیز بهترین وضعیت زیست‌پذیری، شاخص تفریح و اوقات فراغت بوده است. قاسملو و همکاران (۱۴۰۱) با تحلیل اثرات توسعه گردشگری بر زیست‌پذیری مناطق روستایی شهرستان طارم نشان دادند که از نظر شاخص‌های توسعه گردشگری و زیست‌پذیری، مناطق روستایی دارای وضعیت مطلوب بوده است. همچنین اثرات توسعه گردشگری بر زیست‌پذیری مناطق روستایی حدود ۶۹ درصد مثبت تلقی شده است؛ به طوری که بیشترین تأثیر مربوط به بعد کالبدی و سپس ابعاد اقتصادی و زیست‌محیطی است. در همین خصوص، پژوهش‌های علینقی‌پور و همکاران (۱۴۰۰) در زمینه تبیین زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی پیرامون کلانشهر رشت نشان داد که شاخص‌های محیطی بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی مؤثر بوده که در این میان بیشترین تأثیر مربوط به شاخص تاب‌آوری و کمترین آن مربوط به شاخص فضای سبز بوده است. مطالعه موحد و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که زیست‌پذیری اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی با مدیریت محلی رابطه مستقیم و معنادار دارد و شدت زیست‌پذیری اقتصادی با مدیریت محلی در حد مناسب ولی بیشتر از سایر متغیرها است. نتایج همبستگی نیز گواه این موضوع بود با بهتر شدن وضعیت مدیریت محلی، تمامی ابعاد زیست‌پذیری نیز بهبود پیدا خواهند کرد.

در مجموع می‌توان از پیشینه تحقیق برداشت نمود که در نظام رویکردی مطالعات انجام شده، چندان به بررسی اثرات گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی پیراشهر پرداخته نشده است، که از این نظر تحقیق حاضر با مطالعات قبلی دارای تفاوت رویکردی است.

روش پژوهش

این تحقیق اسنادی و پیمایشی با ماهیت کاربردی است. اطلاعات بخش نظری با مطالعه‌ی مستندات علمی و همچنین بهره‌گیری از نرم افزار علم سنجی VOSviewer به دست آمده است. ابزار گردآوری اطلاعات در سطح سکونتگاه‌های مورد مطالعه، پرسشنامه بوده که به وسیله آن زیست‌پذیری زیستگاه‌های پیراشهر بیرجند در چهار بعد اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی و اقتصادی سنجیده شده است. روایی پرسشنامه با کمک متخصصین و محققین مرتبط با حوزه روستایی و گردشگری ارزیابی شده است. پایایی آن نیز با انجام پیش‌آزمون و محاسبه مقدار آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شد که نتایج آن به شرح جدول زیر و در حد قابل قبول بوده است. تحلیل داده‌های مستخرج از پرسشنامه‌ها در محیط نرم‌افزار SPSS و با نماگرهای آمار توصیفی و استنباطی انجام شده است. در بخش استنباطی قبل از انجام آزمون‌های آماری، ابتدا نرمال بودن متغیرها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف بررسی شد و از آنجا که آمارها نرمال بوده، به کمک آزمون T نمونه‌های مستقل به استنتاج نهایی اقدام شده است. در پایان نیز به کمک تکنیک تاپسیس خاکستری (GTOPSIS) اقدام به اولویت‌بندی سکونتگاه‌های مقصد گردشگری از حیث زیست‌پذیری شد.

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه

بخش‌های پرسشنامه	تعداد سوالات	مقدار ضریب آلفای کرونباخ
شاخص اجتماعی	۶	۰/۷۶۱
شاخص زیست محیطی	۵	۰/۹۰۲
شاخص کالبدی	۷	۰/۸۱۱
شاخص اقتصادی	۸	۰/۷۶۵

جامعه تحقیق مشتمل بر سکونتگاه‌های پیرامون شهر بیرجند بوده که بر حسب دو عامل فاصله و جمعیت از بین آن، روستاهای نمونه انتخاب شده است. به گونه ای که ابتدا روستاهای واقع در حریم ۱۵ کیلومتر از لبه شهر بیرجند انتخاب، سپس آن دسته از روستاهای دارای جمعیت بیش از ۲۰ خانوار به عنوان نمونه انتخاب گردید. تعداد این روستاها ۲۱ سکونتگاه بوده است. از میان آن ۱۴ سکونتگاه روستایی مقصد گردشگری^۱ و ۷ سکونتگاه به عنوان شاهد (روستاهای غیرمقصد گردشگری) انتخاب شده است. تعداد افراد نمونه در سطح سکونتگاه‌های مورد مطالعه با بر پایه آمار تعداد خانوار هر آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۵ و استفاده از فرمول کوکران ۱۰۵ نفر تعیین شد و سپس با روش تسهیم به نسبت در هر آبادی توزیع سکونتگاهی نمونه به دست آمد. در جدول زیر تعداد نمونه به تفکیک دو گروه روستاهای مورد مطالعه در پیراشهر بیرجند نشان داده شده است.

جدول ۲. حجم نمونه انتخابی به تفکیک سکونتگاه‌های مورد مطالعه

شاخص	تعداد روستا	تعداد نمونه
روستاهای مقصد گردشگری	۱۴	۷۰
روستاهای شاهد	۷	۳۵
مجموع	۲۱	۱۰۵

تاپسیس خاکستری (GTOPSIS)

تاپسیس خاکستری یا فاصله ای (interval) همانند روش تاپسیس است یعنی برای رتبه‌بندی گزینه‌ها استفاده می‌شود با این تفاوت که در طیف و اعداد خاکستری (grey) در آن استفاده می‌شود. عدد خاکستری، به عددی غیرقطعی اطلاق می‌شود که مقدار دقیق آن نامشخص، اما محدوده و بازه‌ای که در آن قرار می‌گیرد، مشخص است. در این رویکرد کوشش می‌شود تا فاصله گزینه‌ها با ایده‌آل‌های مثبت و منفی با عملگرهای خاکستری محاسبه شود. در این تحلیل m گزینه براساس n معیار ارزیابی می‌شود. گام‌های تاپسیس خاکستری (GTOPSIS) به شرح زیر بوده است:

۱. تشخیص روستاهای مقصد گردشگری از سایر روستاها با بررسی مطالعات قبلی (آهنی، ۱۴۰۱) و تایید اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی خراسان جنوبی انجام شده است.

اول، تشکیل ماتریس تصمیم خاکستری: در این مرحله ارزیابی گزینه‌ها براساس معیارها از دیدگاه خبرگان صورت می‌گیرد که برای کمی کردن عبارات کلامی خبرگان از طیف جدول زیر استفاده می‌شود. ماتریس تصمیم خاکستری به صورت G_{ij} است. در ماتریس خاکستری فوق هر میزان اهمیت گزینه i ام براساس معیار j ام است.

جدول ۳. طیف خاکستری ارزیابی گزینه‌ها براساس معیارها

عبارات کلامی	خیلی ضعیف	ضعیف	نسبتاً ضعیف	متوسط	نسبتاً خوب	خوب	خیلی خوب
معادل خاکستری	۱-۰	۳-۱	۴-۳	۵-۴	۶-۵	۹-۶	۱۰-۹

منبع: حبیبی، ۱۳۹۷: ۴۷

دوم، نرمال سازی ماتریس تصمیم خاکستری: ماتریس تصمیم خاکستری باید به یک ماتریس خاکستری نرمال تبدیل شود. با نرمال سازی ماتریس تصمیم اطمینان حاصل می‌شود که هر عدد خاکستری به بازه $[0,1]$ تعلق دارد. نرمال سازی با استفاده از روابط زیر انجام می‌شود:

$$G_{ij}^* = \left[\frac{L_{ij}}{G_j^{max}}, \frac{U_{ij}}{G_j^{max}} \right]$$

(برای معیارهای مثبت)

$$G_j^{max} = \max\{U_{ij}\}$$

$$G_{ij}^* = \left[\frac{G_j^{min}}{U_{ij}}, \frac{G_j^{min}}{L_{ij}} \right]$$

(برای معیارهای منفی)

$$G_j^{min} = \min_{1 \leq i \leq m} \{L_{ij}\}$$

سوم، ماتریس خاکستری نرمال موزون: پس از نرمال سازی ماتریس خاکستری نرمال شده باید موزون شود. اگر وزن معیارها با روش‌های دیگری محاسبه نشده باشد از عبارات کلامی مندرج در جدول زیر برای تعیین میزان اهمیت معیارها (وزن) استفاده می‌شود. سپس وزن معیارها در ماتریس نرمال شده، ضرب خاکستری می‌شود. در این خصوص محاسبات زیر صورت می‌گیرد:

$$G \in [L, U]$$

$$G_1 = [L_1, U_1]$$

$$G_2 = [L_2, U_2]$$

$$G_1 * G_2 = (L_1 * L_2, U_1 * U_2)$$

جدول ۴. طیف خاکستری تخمین اهمیت معیارها

عبارات کلامی	خیلی کم	کم	تقریباً کم	متوسط	تقریباً زیاد	زیاد	خیلی زیاد
معادل خاکستری	۰/۱-۰/۰	۰/۳-۰/۱	۰/۴-۰/۳	۰/۵-۰/۴	۰/۶-۰/۵	۰/۹-۰/۶	۱-۰/۹

منبع: حبیبی، ۱۳۹۷: ۴۷

چهارم، ایده‌آل‌های مرجع محاسبه می‌شود. اگر مجموعه راه‌کارهای ممکن را با $A = \{A_1, A_2, \dots, A_m\}$ نمایش دهیم مجموعه مرجع و ایده‌آل A_{max} از طریق درجه امکان‌پذیری خاکستری محاسبه می‌شود. عنصر اصلی تصمیم‌گیری درجه امکان‌پذیری خاکستری است. زمانیکه دو عدد خاکستری G_1 و G_2 مقایسه می‌شوند، میزان احتمال اینکه $G_1 \leq G_2$ باشد باید محاسبه شود. در این صورت چهار حالت وجود دارد:

- اگر کران بالای G_1 از کران پایین G_2 کوچکتر باشد میزان احتمال یک است.

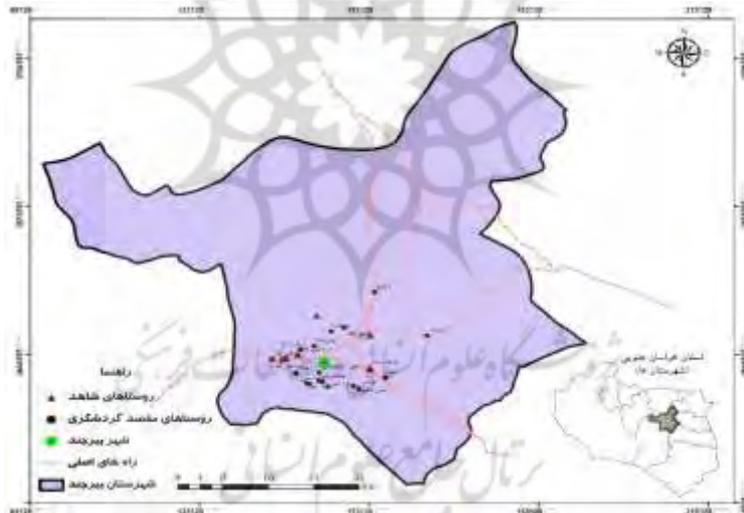
- اگر کران پایین G_1 از کران بالای G_2 بزرگتر باشد میزان احتمال صفر است.

- اگر هر دو کران G_1 با هر دو کران G_2 برابر باشد میزان احتمال $0/5$ است.

در غیر اینصورت باید محاسبات مربوط به طول خاکستری انجام شود. این طول همان فاصله کران بالا از کران پایین یک عدد خاکستری است. برای مثال برای عدد خاکستری $[9, 6]$ طول خاکستری ۳ می‌باشد. هرچه میزان احتمال کوچکتر باشد گزینه A_i رتبه بهتری خواهد داشت. به این ترتیب می‌توان گزینه‌ها رتبه‌بندی باشد و بهترین گزینه را انتخاب کرد.

قلمرو و جغرافیایی پژوهش

شهر بیرجند در شرق کشور بنا به موقعیت جغرافیایی آن از اهمیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و محیطی ویژه‌ای در منطقه برخوردار می‌باشد. ارتفاع این شهر از سطح دریا ۱۴۸۰ متر و فاصله آن تا مشهد، زاهدان و تهران به ترتیب ۴۸۶، ۴۵۸ و ۱۱۲۰ کیلومتر می‌باشد (وفایی‌فرد، ۱۳۸۴). بیرجند بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ دارای جمعیتی برابر با ۱۵۷۸۴۸ نفر، رشد جمعیتی ۲ درصد و با مساحت ۴۲/۷ کیلومترمربع دارای تراکم جمعیتی برابر با ۳۶۹۷ نفر در هر کیلومترمربع بوده است. این شهر پر جمعیت‌ترین شهرستان استان خراسان جنوبی است و جمعیت آن طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر ۲۶۱،۳۲۴ نفر و در سال ۱۳۹۸ بر اساس آمار ارائه شده از دانشگاه علوم پزشکی ۲۸۵،۸۲۱ نفر بوده است. شهر بیرجند در محل تقاطع راه‌های ارتباطی و بازرگانی قدیم در شرق ایران و نیز در مسیر راه‌هایی که بنادر جنوب ایران را از طریق زاهدان، کرمان و یزد به نواحی شمال خراسان و ماورالنهر متصل ساخته (محور ترانزیتی شرق کشور)، قرار گرفته است. همین راه‌ها، مجموعه‌ای از پیوندها را برای این شهر به وجود آورده است که یکی پیوند معنوی و گسترش فرهنگی و مناسبات میان اقوام و دیگری تکرر ثروت و گشایش و رونق اقتصادی است. بر اساس ظرفیت‌های و ویژگی‌های شهر بیرجند از سال ۱۳۸۳ با تقسیم شدن استان خراسان بزرگ به سه استان، این شهر مرکز استان خراسان جنوبی انتخاب گردید که نقطه عطفی اساسی در رشد فیزیکی و توسعه فضایی این شهر به شمار می‌آید (افراخته و حجتی‌پور، ۱۳۹۲). شهر بیرجند مانند سایر شهرهای در حال توسعه تا حدود زیادی در مسیر توسعه و پیشرفت قرار گرفته و از عواقب کانون تجمع و انباشت امکانات و خدمات در منطقه خراسان جنوبی با به عبارتی صحیح‌تر، فرایند نوسازی در امان نمانده است. پیامدهای توسعه و شهری شدن، به روستاهای پیرامون آن نیز رسیده و تا حدود زیادی، هم‌چهره و هم باطن روستاها را دگرگون کرده است (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۹). امروز برد اثرات مستقیم مجاورت با شهر بیرجند تا حدود ۳۰ کیلومتری اطراف آن روستاها را تحت الشعاع قرار می‌دهد. در این تحقیق، روستاهای تا فاصله حداکثر ۲۲ کیلومتر از شهر بیرجند به عنوان جامعه انتخاب شده که در جدول (۵) اسامی آن آمده است.

شکل ۴. موقعیت روستاهای مورد مطالعه در شهرستان بیرجند

جدول ۵. مشخصات جمعیتی روستاهای مورد مطالعه

خانوار ۱۳۹۵	نام روستا	نوع روستا	خانوار ۱۳۹۵	نام روستا	نوع روستا	خانوار ۱۳۹۵	نام روستا	نوع روستا
۸۹۸	دستگرد		۲۱	کاسه سنگ		۱۵۱	مرک	
۵۸	منظریه		۱۴۳	شوکت آباد		۹۲	شکرآب	
۲۹	امیرآباد شیبانی		۳۰۳	بجد		۲۶	مهدی‌آباد	
۲۳۸	علی‌آباد	شاهد	۲۰	مرگ	مقصد گردشگری	۵۰	شریف‌آباد	مقصد گردشگری
۲۰۷۸	حاجی‌آباد		۲۶	رزگ		۸۷	کلاته بجدی	
۱۸۴۷	امیرآباد		۲۰۱	حسین‌آباد سادات		۲۳	پسوج	
۱۲۲۰	چپکند		۱۲۲	شمس‌آباد		۶۸	رقویی	

یافته‌ها و بحث

در ابتدا بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد مورد مطالعه نشان داد که از حیث میانگین بعد خانوار در روستاهای مقصد گردشگری ۵/۳۲ نفر و در روستاهای شاهد ۴/۶۲ نفر بوده است. بنا به بررسی جنسیت افراد مورد مطالعه می‌توان گفت در روستاهای مقصد گردشگری ۳/۶۰ درصد افراد "مرد" و ۷/۳۹ درصد "زن" و در روستاهای شاهد ۷/۴۵ درصد افراد "مرد" و ۳/۵۴ درصد "زن" بوده‌اند. از این رو، فزونی حضور مردان برای پاسخگویی به سوالات تحقیق در روستاهای گردشگری پذیر نسبت به روستاهای شاهد، نکته قابل توجه بوده است.

جدول ۶. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس جنسیت به تفکیک روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیراشهر بیرجند

شاخص آماری	روستاهای مقصد گردشگری		روستاهای شاهد	
	مرد	زن	مرد	زن
فراوانی	۴۱	۲۷	۱۶	۱۹
درصد	۶۰/۳	۳۹/۷	۴۵/۷	۵۴/۳

از حیث سن پاسخگویان در روستاهای مقصد گردشگری ۹/۱۷ درصد افراد کمتر از ۲۰ سال و ۷/۵۰ درصد "۲۰ تا ۴۵ سال" و ۴/۳۱ درصد "۴۵ تا ۶۵ سال" و در روستاهای شاهد ۷/۵ درصد افراد کمتر از ۲۰ سال و ۶/۶۸ درصد "۲۰ تا ۴۵ سال" و ۷/۲۵ درصد "۴۵ تا ۶۵ سال" بوده‌اند. به عبارتی می‌توان گفت افراد با سن ۴۵-۲۰ سال در هر دو تیپ روستاهای مورد مطالعه دارای بیشترین فراوانی بوده‌اند.

جدول ۷. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس سن به تفکیک روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیراشهر بیرجند

شاخص آماری	روستاهای مقصد گردشگری			روستاهای شاهد		
	کمتر از ۲۰ سال	۲۰-۴۵	۴۵-۶۵	کمتر از ۲۰ سال	۲۰-۴۵	۴۵-۶۵
فراوانی	۱۲	۳۴	۲۱	۲	۲۴	۹
درصد	۱۷/۹	۵۰/۷	۳۱/۴	۵/۷	۶۸/۶	۲۵/۷

بررسی وضعیت اشتغال در دو گروه روستاهای مورد بررسی نشان داد که در روستاهای مقصد گردشگری میزان "بیکاری" ۸/۳۰ درصد و در روستاهای شاهد نیز ۱/۳۷ درصد بوده است که می‌توان گفت نسبت بیکاران به شاغلین در روستاهای گردشگری پذیر کمتر است. از طرف دیگر، شاخص بیکاری موید کمبود فرصت‌های شغلی در هر دو گروه روستاها است. همچنین توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس نوع شغل نیز می‌توان گفت در روستاهای مقصد گردشگری ۲/۹ درصد افراد "کشاورز و دامدار" و ۸/۳۳ درصد "خدمات" و ۳/۱۲ درصد "کارمند" و ۸/۱۳ درصد "سایر" و در روستاهای شاهد ۷/۵ درصد افراد "کشاورز و دامدار" و ۴/۵۱ درصد "خدمات" و ۷/۵ درصد "سایر" بوده‌اند. گزینه سایر معرفی افرادی که یا محصل بوده یا به فعالیت‌هایی نظیر دلالتی اشتغال دارند. فزونی شاخص خدمات نیز معرف این بوده که بسیاری از نیروی کار مستقر در فضاهای پیراشهر بیرجند برای کسب درآمد و امرار معاش به شهر مراجعه دارند.

شکل ۵. مقایسه وضعیت و نوع اشتغال در روستاهای مورد مطالعه

به لحاظ سطح تحصیلات افراد نیز بررسی‌ها مبین این است که در روستاهای مقصد گردشگری ۱۵/۷ درصد افراد "بیسواد" و ۵۵/۷ درصد "زیردیپلم" و ۴/۳ درصد "دیپلم" و ۷/۱ درصد "لیسانس" و ۱۷/۱ درصد "فوق لیسانس" و در روستاهای شاهد ۱۷/۱ درصد افراد "بیسواد" و ۳۱/۴ درصد "زیردیپلم" و ۴۵/۷ درصد "دیپلم" و ۵/۷ درصد "لیسانس" بوده‌اند.

شکل ۶. میزان تحصیلات در روستاهای مورد مطالعه

بنا به بررسی میزان درآمد (متوسط) ماهیانه خانوارها در روستاهای مقصد گردشگری ۴۴/۶ درصد افراد "کمتر از ۵ میلیون تومان" و ۳۲/۳ درصد "۵ تا ۱۰ میلیون تومان" و ۲۳/۱ درصد "۱۰ تا ۱۵ میلیون تومان" و در روستاهای شاهد ۶۰ درصد افراد "کمتر از ۵ میلیون تومان" و ۲۸/۶ درصد "۵ تا ۱۰ میلیون تومان" و ۱۱/۴ درصد "۱۰ تا ۱۵ میلیون تومان" بوده است. بدینسان می‌توان گفت اولاً در هر دو گروه روستاهای مورد مطالعه، میزان درآمد ماهیانه خانوارها در سطح پایینی قرار دارد؛ ثانیاً در روستاهای مقصد گردشگری میزان درآمد افراد بیش از ساکنین روستاهای شاهد بوده است.

شکل ۷. مقایسه میزان درآمد ماهیانه خانوارها در روستاهای مورد مطالعه

بررسی وضعیت زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مورد مطالعه در زمینه بعد اجتماعی و شاخص‌های آن نشان داد که شاخص "احساس امنیت فردی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۸۲/۹ درصد خیلی زیاد و در روستاهای شاهد ۵۴/۳ درصد خیلی زیاد است. "مهاجرت افراد" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۲/۹ درصد افراد مورد مطالعه "کم" و در روستاهای شاهد ۶۸/۸ درصد افراد "خیلی کم" است. "امید به آینده در بین اهالی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۶۰ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۰/۳ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. "تمایل به ماندن در روستا" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۳۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۴/۳ درصد گزینه "زیاد" است. "گسترش امکانات فرهنگی و هنری در روستا" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۴۱/۴ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۴۰ درصد گزینه "زیاد" است. "مشارکت افراد در ساخت مکان‌های عمومی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۴۰ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. از این رو با مقایسه شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری میان روستاها می‌توان دریافت که در روستاهای مقصد گردشگری اولاً میانگین کل

بالا‌تر از روستاهای شاهد بوده و ثابا در بین شاخص‌های اجتماعی در روستاهای گردشگرپذیر شاخص احساس امنیت فردی دارای بالاترین میانگین و در روستاهای شاهد، وضعیت مهاجرت افراد به عنوان مطلوبترین شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری بوده است.

جدول ۸. وضعیت شاخص‌های بعد "اجتماعی" زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر بیرجند

گویه	شاخص آماری	روستای مقصد گردشگری					روستای شاهد				
		خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
احساس امنیت فردی	فراوانی	۰	۰	۸	۴	۵۸	۰	۲	۱۱	۱۹	۴/۱
	درصد	۰	۰	۱۱/۴	۵/۷	۸۲/۹	۰	۵/۷	۳۱/۴	۵۴/۳	
مهاجرت افراد ^۱	فراوانی	۳۳	۳۷	۰	۰	۰	۲۲	۴	۳	۰	۴/۴
	درصد	۴۷/۱	۵۲/۹	۰	۰	۰	۶۸/۸	۱۲/۵	۹/۴	۰	
امید به آینده در بین اهالی	فراوانی	۰	۰	۴	۲۴	۴۲	۲	۸	۱۰	۳/۵	
	درصد	۰	۰	۵/۷	۳۴/۳	۶۰	۲۴/۲	۱۵/۲	۳۰/۳		
تمایل به ماندن در روستا	فراوانی	۰	۵	۱۳	۲۵	۲۷	۶	۱۲	۸	۳/۴	
	درصد	۰	۷/۱	۱۸/۶	۳۵/۷	۳۸/۶	۱۷/۱	۱۷/۱	۲۲/۹		
گسترش امکانات فرهنگی و هنری در روستا	فراوانی	۵	۰	۱۵	۲۱	۲۹	۴	۸	۳	۳/۱	
	درصد	۷/۱	۰	۲۱/۴	۳۰	۴۱/۴	۱۱/۴	۲۲/۹	۸/۶		
مشارکت افراد در ساخت مکان‌های عمومی	فراوانی	۰	۰	۴	۲۵	۴۱	۴	۵	۱۴	۳/۵	
	درصد	۰	۰	۵/۷	۳۵/۷	۵۸/۶	۱۴/۳	۱۴/۳	۴۰		

بررسی وضعیت شاخص‌های بعد زیست محیطی زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها مورد مطالعه نشان داد که شاخص "رضایت از مراکز بهداشتی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۲/۹ درصد خیلی زیاد و در روستاهای شاهد ۳۷/۱ درصد متوسط است. "جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۳۸/۶ درصد گزینه "زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۱/۴ درصد افراد "متوسط" است. "کیفیت بهداشت شبکه معابر" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۳۵/۷ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۴/۳ درصد گزینه "متوسط" است. "نظافت و پاکیزگی در روستا" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۲/۹ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۴/۳ درصد گزینه "زیاد" است. "کیفیت آب آشامیدنی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۱/۴ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. بنابراین می‌توان گفت وضعیت روستاهای مقصد گردشگری از حیث بعد زیست محیطی نسبت به روستاهای شاهد مطلوب‌تر است. همچنین در روستاهای گردشگرپذیر پیرامون شهر بیرجند، در بعد زیست محیطی دو شاخص "نظافت و پاکیزگی فضا" و "رضایت از مرکز بهداشتی" دارای بالاترین میانگین بوده است.

جدول ۹. وضعیت شاخص‌های بعد "زیست محیطی" زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر

گویه	شاخص آماری	روستای مقصد گردشگری					روستای شاهد				
		خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
رضایت از مراکز بهداشتی	فراوانی	۰	۲	۱۹	۱۲	۳۷	۲	۵	۱۳	۶	۳/۴
	درصد	۰	۲/۹	۲۷/۱	۱۷/۱	۵۲/۹	۵/۷	۱۴/۳	۳۷/۱	۱۷/۱	
جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی	فراوانی	۰	۷	۱۰	۲۷	۲۶	۲	۸	۱۱	۷	۳/۳
	درصد	۰	۱۰	۱۴/۳	۳۸/۶	۳۷/۱	۵/۷	۲۲/۹	۳۱/۴	۲۰	
کیفیت بهداشت شبکه معابر	فراوانی	۴	۱۵	۶	۲۰	۲۵	۰	۸	۵	۳/۵	
	درصد	۵/۷	۲۱/۴	۸/۶	۲۸/۶	۳۵/۷	۰	۲۲/۹	۳۴/۳	۲۸/۶	
نظافت و پاکیزگی در روستا	فراوانی	۰	۲	۱۱	۲۰	۳۷	۰	۵	۱۲	۹	۳/۶
	درصد	۰	۲/۹	۱۵/۷	۲۸/۶	۵۲/۹	۰	۱۴/۳	۳۴/۳	۲۵/۷	
کیفیت آب آشامیدنی	فراوانی	۲	۲	۱۱	۱۴	۴۱	۲	۳	۱۰	۱۱	۳/۷
	درصد	۲/۹	۲/۹	۱۵/۷	۲۰	۵۸/۶	۵/۷	۸/۶	۲۸/۶	۲۵/۷	

۱. کدگذاری این شاخص به دلیل منفی بودن ایده‌آل آن، معکوس دیگر شاخص‌ها بوده است.

دیدگاه جامعه محلی در خصوص شاخص‌های بعد کالبدی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیراشهر بیرجند نشان داد که شاخص "دسترسی افراد به پارک و فضای سبز" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۳۱/۴ درصد متوسط و در روستاهای شاهد ۴۳/۳ درصد زیاد است. "دسترسی به امکانات ورزشی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۴۵/۷ درصد گزینه "متوسط" و در روستاهای شاهد ۳۷/۱ درصد افراد "زیاد" است. "ایجاد سامانه تخلیه فاضلاب جمع‌آوری و دفع زباله" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۲/۹ درصد افراد مورد مطالعه "زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۷/۱ درصد گزینه "زیاد" است. "رضایت افراد از نظر زیبایی روستا" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۲/۹ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۰/۳ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. "امکانات سرویس بهداشتی و حمام برای افراد" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۳۷/۱ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. "دسترسی افراد به منابع انرژی برق و گاز و نفت" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۷۰ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۵۷/۱ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. "کیفیت خانه‌های ساخته شده از نظر مصالح به کار رفته" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۴۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه "متوسط" و در روستاهای شاهد ۴۸/۶ درصد گزینه "متوسط" است. بدین‌سان، میانگین شاخص‌های بعد کالبدی زیست‌پذیری در سکونتگاه‌های گردشگری‌پذیر مطلوب‌تر از روستاهای شاهد ارزیابی می‌شود. همچنین در هر دو تیپ روستاهای پیرامون شهر بیرجند از بعد کالبدی، شاخص "کیفیت خانه‌های ساخته شده از نظر مصالح به کار رفته" در مقایسه با دیگر شاخص‌ها از میانگین برتری برخوردار است چراکه نزدیک‌تر به شهر بیرجند از حیث دسترسی به مصالح به‌روز و تأسی گرفتن از ساخت‌وسازهای شهری در برجسته‌تر نمودن شاخص مذکور نقش داشته است.

جدول ۱۰. وضعیت شاخص‌های بعد "کالبدی" زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیراشهر بیرجند

گویه	فرایوانی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	روستای مقصد گردشگری				روستای شاهد			
								خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	خیلی کم	کم
دسترسی افراد به پارک و فضای سبز	فرایوانی	۷	۵	۲۲	۱۷	۱۹	۳/۵	۱۰	۴	۹	۱۲	۰	۲/۷		
	درصد	۱۰	۷/۱	۳۱/۴	۲۴/۳	۲۷/۱	۲۸/۶	۲۵/۷	۱۱/۴	۴۳/۳	۰	۳۱/۴			
دسترسی به امکانات ورزشی	فرایوانی	۴	۵	۳۲	۱۴	۱۵	۳/۴	۷	۱۰	۵	۱۳	۰	۲/۷		
	درصد	۵/۷	۷/۱	۴۵/۷	۲۰	۲۱/۴	۲۸/۶	۱۴/۳	۲۸/۶	۰	۳۷/۱	۰			
ایجاد سامانه تخلیه فاضلاب جمع‌آوری و دفع زباله	فرایوانی	۲	۱۳	۱۲	۳۷	۶	۳/۵	۵	۴	۱۱	۱۳	۲	۳/۱		
	درصد	۲/۹	۱۸/۶	۱۷/۱	۵۲/۹	۸/۶	۱۴/۳	۳۱/۴	۱۱/۴	۳۱/۴	۳۷/۱	۵/۷			
رضایت افراد از نظر زیبایی روستا	فرایوانی	۳	۱۰	۸	۱۲	۳۷	۴	۴	۹	۷	۳	۱۰	۳/۲		
	درصد	۴/۳	۱۴/۳	۱۱/۴	۱۷/۱	۵۲/۹	۱۲/۱	۲۷/۳	۲۱/۲	۲۱/۲	۹/۱	۳۰/۳			
امکانات سرویس بهداشتی و حمام برای افراد	فرایوانی	۲	۰	۸	۱۹	۴۱	۴/۴	۵	۲	۷	۸	۱۳	۳/۶		
	درصد	۲/۹	۰	۱۱/۴	۲۷/۱	۵۸/۶	۱۴/۳	۵/۷	۲۰	۲۲/۹	۳۷/۱	۰			
دسترسی افراد به منابع انرژی برق و گاز و نفت	فرایوانی	۰	۰	۳	۱۸	۴۹	۳/۸	۲	۰	۶	۷	۲۰	۳		
	درصد	۰	۰	۴/۳	۲۵/۷	۷۰	۵/۷	۵/۷	۰	۱۷/۱	۲۰	۵۷/۱			
کیفیت خانه‌های ساخته شده از نظر مصالح به کار رفته	فرایوانی	۰	۰	۳۴	۱۴	۲۲	۴/۷	۵	۲	۱۷	۹	۲	۴/۲		
	درصد	۰	۰	۴۸/۶	۲۰	۳۱/۴	۱۴/۳	۵/۷	۵/۷	۴۸/۶	۲۵/۷	۵/۷			

مقایسه شاخص‌های بعد اقتصادی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مورد مطالعه در پیراشهر بیرجند نشان داد که شاخص "رضایت از میزان درآمد و پس انداز" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۶۷/۱ درصد "متوسط" و در روستاهای شاهد ۵۱/۴ درصد "خیلی کم" است. "هزینه‌های زندگی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۴/۳ درصد گزینه "متوسط" و در روستاهای شاهد ۵۳/۱ درصد افراد "متوسط" است. "نابرابری اقتصادی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۷۵/۷ درصد افراد مورد مطالعه "متوسط" و در روستاهای شاهد ۴۶/۴ درصد گزینه "متوسط" است. "قیمت مسکن" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۳۷/۱ درصد افراد مورد مطالعه "زیاد" و در روستاهای شاهد ۵۷/۱ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. "قیمت اراضی کشاورزی" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۵۲/۹ درصد افراد مورد مطالعه "زیاد" و در روستاهای شاهد ۴۶/۹ درصد گزینه "متوسط" است. "رضایت از شغل افراد" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۴۷/۸ درصد افراد مورد مطالعه

"متوسط" و در روستاهای شاهد ۳۱/۴ درصد گزینه "متوسط" است. "احساس فقر در بین افراد" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۴۰ درصد افراد مورد مطالعه "کم" و در روستاهای شاهد ۴۰ درصد گزینه "کم" است. "ایجاد انگیزه در جهت بهبود وضعیت کار در بین افراد" در سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری ۶۱/۴ درصد افراد مورد مطالعه "خیلی زیاد" و در روستاهای شاهد ۲۸/۶ درصد گزینه "متوسط" و ۲۸/۶ درصد گزینه "خیلی زیاد" است. براساس محاسبات می‌توان گفت وضعیت روستاهای مقصد گردشگری از حیث بعد اقتصادی نسبت به روستاهای شاهد مطلوب‌تر است. همچنین در روستاهای گردشگری پذیر پیرامون شهر بیرجند، در بعد اقتصاد شاخص "ایجاد انگیزه در جهت بهبود وضعیت کار در بین افراد" دارای بالاترین میانگین بوده است.

جدول ۱۱. وضعیت شاخص‌های بعد "اقتصادی" زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر بیرجند

گویه	شاخص آماری	روستای مقصد گردشگری			روستای شاهد		
		خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی کم	متوسط	زیاد
رضایت از میزان درآمد و پس انداز	فراوانی	۲	۱۵	۴۷	۱۸	۱۷	۰
	درصد	۲/۹	۲۱/۴	۶۷/۱	۵۱/۴	۴۸/۶	۰
هزینه‌های زندگی*	فراوانی	۰	۲	۳۸	۹	۱۷	۳
	درصد	۰	۲/۹	۵۴/۳	۲۸/۱	۵۳/۱	۹/۴
نابرابری اقتصادی*	فراوانی	۰	۲	۵۳	۸	۱۳	۴
	درصد	۰	۲/۹	۷۵/۷	۲۸/۶	۴۶/۴	۱۴/۳
قیمت مسکن*	فراوانی	۳	۰	۲۳	۰	۴	۳
	درصد	۴/۳	۰	۳۲/۹	۰	۱۱/۴	۳/۹
قیمت اراضی کشاورزی*	فراوانی	۰	۰	۱۷	۲	۱	۱۱
	درصد	۰	۰	۲۴/۳	۲/۹	۳/۱	۳۴/۴
رضایت از شغل افراد	فراوانی	۲	۱۰	۳۲	۹	۱۱	۴
	درصد	۳	۱۴/۹	۴۷/۸	۲۵/۷	۳۱/۴	۱۱/۴
احساس فقر در بین افراد*	فراوانی	۱۰	۲۸	۲۱	۱	۱۴	۷
	درصد	۱۴/۳	۴۰	۳۰	۲/۹	۴۰	۱۱/۴
ایجاد انگیزه در جهت بهبود وضعیت کار در بین افراد	فراوانی	۰	۸	۹	۹	۳	۱۰
	درصد	۰	۱۱/۴	۱۲/۹	۲۵/۷	۸/۶	۲۸/۶

بر اساس خروجی آزمون کولموگروف اسمیرنوف توزیع داده‌های زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر بیرجند در چهار بعد اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی، اقتصادی از توزیع نرمال تبعیت می‌کند بنابراین جهت مقایسه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر بیرجند از آزمون T نمونه‌های مستقل استفاده شده است.

جدول ۱۲. خروجی آزمون کولموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر بیرجند در چهار بعد اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی، اقتصادی

شاخص	مقدار آماره آزمون	Sig	مقدار آماره آزمون	Sig
شاخص اجتماعی	۰/۱۵۴	۰/۰۸۸	۰/۱۶۱	۰/۲۰۰
شاخص زیست محیطی	۰/۱۳۹	۰/۲	۰/۱۶۱	۰/۲۰۰
شاخص کالبدی	۰/۱۶۴	۰/۰۸	۰/۱۵۳	۰/۲۰۰
شاخص اقتصادی	۰/۱۴۰	۰/۲۰۰	۰/۱۵۳	۰/۰۸۳

بر اساس خروجی آزمون t نمونه‌های مستقل و مقایسه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیرانشهر بیرجند در چهار بعد اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی، اقتصادی نتیجه می‌شود در همه ابعاد مورد بررسی وضعیت زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری بهتر از زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای شاهد در پیرانشهر بیرجند است.

*کدگذاری این شاخص به دلیل منفی بودن ایده‌آل آن، معکوس دیگر شاخص‌ها بوده است.

بررسی و مقایسه میانگین کلی زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه نیز نشان داد که در روستاهای مقصد گردشگری ۴/۳ و در روستاهای شاهد ۳/۱ بوده است.

جدول ۱۳. خروجی آزمون t نمونه‌های مستقل جهت مقایسه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای مقصد گردشگری و شاهد در پیراشهر بیرجند در چهار بعد اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی، اقتصادی

متغیر	نوع روستا	تعداد	میانگین	آماره t	Sig
شاخص اجتماعی	مقصد گردشگری	۷۰	۴/۳۸	۴/۴۱۰	۰/۰۰۰
	شاهد	۳۵	۳/۶۲		
شاخص زیست محیطی	مقصد گردشگری	۷۰	۴/۱۰	۳/۱۷	۰/۰۰۴
	شاهد	۳۵	۳/۴۹		
شاخص کالبدی	مقصد گردشگری	۷۰	۳/۸۹	۳/۹۶۲	۰/۰۰۰
	شاهد	۳۵	۳/۲۰		
شاخص اقتصادی	مقصد گردشگری	۷۰	۲/۹۰	۲/۵۶۹	۰/۰۱۳
	شاهد	۳۵	۲/۵۹		

در نهایت به کمک روش تاپسیس خاکستری، ضریب زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند محاسبه شده است که نتایج شاخص Ci نیز در جدول زیر نشان داده شده و در نقشه نیز، موقعیت روستاها نمایش داده شده است. طبق قاعده، پایین‌ترین مقدار Ci معرف بالاترین سطح زیست‌پذیری می‌باشد. بدین‌سان در روستاهای بجد و حسین‌آباد سادات می‌توان شاهد کیفیت بالای سطح زیست‌پذیری در مقایسه با دیگر روستاهای گردشگری پیراشهر بیرجند بود.

جدول ۱۴. شاخص زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند - خروجی تاپسیس خاکستری

نام روستا	Ci	نام روستا	Ci
مرک	۰/۷۵	کانه سنگ	۰/۹۵
شکرآب	۱/۵	شوکت آباد	۱/۱
مهدی‌آباد	۲/۵	بجد	۰/۴۹
شریف‌آباد	۲	مزگ	۳
کلاته بجدی	۱/۲	رزگ	۲/۸
پسوج	۳	حسین‌آباد سادات	۰/۵۴
رقویی	۲/۲	شمس‌آباد	۰/۸۸

شکل ۸. سطح بندی زیست‌پذیری روستاهای مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند

نتیجه‌گیری

پایداری مناطق روستایی و سپس ماندگاری جمعیت در این سکونتگاه‌ها در راستای حفظ تعادل فضایی و همچنین توسعه یکپارچه فضایی به عنوان هدف ایده آل از سوی برنامه‌ریزان و نظریه‌پردازان توسعه منطقه‌ای مطرح است. در این راستا زیست‌پذیربودن مناطق روستایی شرط اول و با اهمیت است که از پدیده "افول روستا" در عرصه سرزمین‌جولوگیری می‌نماید. بنابراین ارتقای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی و کالبدی به منظور زیست‌پذیر کردن روستاها راه حلی کاربردی برای برطرف کردن بسیاری از چالش‌های توسعه پایدار روستایی به حساب می‌آید. گردشگری پایدار به عنوان زمینه‌ای بهبود بخش به ابعاد یاد شده، تاکنون اثرات اثبات شده‌ای داشته است که در این تحقیق با رویکردی تطبیقی به تحلیل اثرات گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند و مقایسه آن با تعدادی روستای شاهد (روستاهای غیرمقصد گردشگری) پرداخته شد.

طبق یافته‌های به دست آمده وضعیت زیست‌پذیری روستاهای مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند با روستاهای شاهد دارای تفاوت معناداری است و شاخص کلی زیست‌پذیری در روستاهای مقصد گردشگری بیشتر بوده است؛ همچنین بین ابعاد چهارگانه زیست‌پذیری (اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی و اقتصادی) تفاوت معناداری برقرار است و در بین آنها، بیشترین امتیاز مربوط به بعد اجتماعی بوده است. تحلیل مکانی زیست‌پذیری روستاهای مقصد گردشگری در پیراشهر بیرجند موید وجود افتراق مکانی و مطلوبیت شاخص مذکور در نیمه جنوبی پیرامون شهر بیرجند (روستاهای با موقعیت عمدتاً کوهستانی) می‌باشد. بعلاوه، عامل نزدیکی به شهر بیرجند (فاصله فیزیکی) نیز توانسته نقش قابل توجهی در بهبود شاخص زیست‌پذیری داشته باشد.

با مقایسه نتایج این پژوهش با مطالعات قبلی که توسط عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱) و قاسملو و همکاران (۱۴۰۱) انجام شده است می‌توان به دو نتیجه رسید: اول اینکه همسو با نتایج تحقیقات گذشته، گردشگری بر زیست‌پذیری در فضاهای پیراشهری نیز تأثیر مثبت دارد و این تأثیر مستقیماً با مکانیزم تغییرات در وضعیت اشتغال و درآمد اهالی سکونتگاه‌های پیراشهری صورت می‌گیرد که قبلاً در مطالعه علویزاده و همکاران (۱۳۹۸) نیز بر آن اذعان شده است؛ و دوم اینکه، تأثیرگذاری گردشگری بر زیست‌پذیری فضاهای روستایی دارای "تابعیت مکانی و جغرافیایی" است به صورتی که در مطالعات قبلی، اثرگذاری گردشگری در ابعاد کالبدی و زیست محیطی برجسته بوده و در این تحقیق، بعد اجتماعی زیست‌پذیری دارای بالاترین امتیاز است. همچنین از دیگر نتایج تحقیق این است که نشان می‌دهد متنوع‌سازی زمینه‌های کسب و کار در فضاهای روستایی به ویژه پیراشهر می‌تواند نقش کلیدی در تغییر و بهبود وضعیت زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها داشته باشد و اتکا بر کارکرد تک‌بعدی اقتصاد یا محدود نمودن سیاست‌گذاری‌ها در یک یا چند بخش سنتی اقتصادی نظیر کشاورزی و دامداری نمی‌تواند منجر به سکونتگاه زیست‌پذیر و پایدار شود. به علاوه، همان طور که در مطالعه خراسانی و رضوانی (۱۳۹۲) اذعان شده که عامل دسترسی به خدمات در روستاها به تنهایی نمی‌تواند منجر به زیست‌پذیرنمودن این سکونتگاه‌ها گردد، بایستی به نظام مدیریت و اجرایی کشور پیشنهاد نمود که راه استیلائی پایداری و زیست‌پذیری روستاها، ابتدا در تنوع سیاست‌گذاری‌های توسعه و سپس اجرای یکپارچه برنامه‌های توسعه در سکونتگاه‌های روستایی و پیراشهری است. در این خصوص برای محدوده مورد مطالعه می‌توان پیشنهاد نمود:

- از محتوای سند آمایش استان خراسان جنوبی رویکردها و رهیافت‌های سیاستی در حیطه توسعه گردشگری به ویژه برای فضاهای پیراشهری استخراج شود و برنامه عملیاتی متناظر آن نیز احصا شود که در آن، نظام تقسیم کار دستگاه‌های اجرایی و برنامه زمان‌بندی فعالیت‌ها نیز تعیین شده باشد؛ همچنین این برنامه بایستی رهنمودی برای سند توسعه شهرستان و سیاست‌های طرح‌ریزی شده در آن نیز باشد؛

- باتوجه به تورم و گسیل شدن جمعیت قابل توجهی از شهروندان بیرجندی به سوی فضاهای پیرامونی، نیاز است برنامه راهبردی کارآفرینی گردشگری شهرستان بیرجند تدوین شود و فرمانداری به عنوان متولی آن، اقدام به اجرایی نمودن سند نماید.

منابع

آهنی، مریم. (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی توسعه و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی (مطالعه موردی: سکونتگاه‌های پیراشهری بیرجند). پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند.

- افراخته، حسن و حجتی‌پور، محمد. (۱۳۹۲). خزش شهری و پیامدهای آن در توسعه پایدار روستایی-مورد روستاهای پیرامونی شهر بیرجند. *جغرافیا/فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران*، ۱۱(۳۹)، ۱۸۶-۱۵۹. <https://www.sid.ir/paper/495458/fa>
- ایراندوست، کیومرث؛ عیسی، لو، علی اصغر و شاه مرادی، بهزاد. (۱۳۹۴). شاخص زیست‌پذیری در محیط‌های شهری (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر مقدس قم). *اقتصاد و مدیریت شهری*، ۴(۱۳)، ۱۰۲-۱۲۰. [doi: 10.22108/gep.2020.120585.1240](https://doi.org/10.22108/gep.2020.120585.1240)
- ایمانی، بهرام. (۱۳۹۸). تدوین سناریوهای زیست‌پذیری مناطق روستایی براساس اصول آینده‌پژوهی (نمونه مطالعه: شهرستان اسلام‌آباد غرب). *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، ۳۰(۴)، ۳۵-۵۶. [doi: 10.22108/gep.2020.120585.1240](https://doi.org/10.22108/gep.2020.120585.1240)
- بیگدلی، اعظم؛ عینالی، جمشید؛ رابط، علیرضا و عباسی، فریبا. (۱۳۹۷). ارزیابی اثرات گردشگری خانه‌های دوم بر روی کیفیت زندگی ساکنین دائمی (مطالعه موردی: دهستان سعیدآباد، شهرستان ایجرود). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۱(۱)، ۲۱۶-۱۹۹. https://jshsp.rasht.iau.ir/article_540512.html
- حبیبی، آرش. (۱۳۹۷). کاربرد تئوری خاکستری در مدیریت بازاریابی. *فصلنامه بازاریابی یارس مدیر*، ۴(۱۲)، ۳۷-۵۱. <https://ensani.ir/file/download/article/1589960795-10063-12-5.pdf>
- حجتی‌پور، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل مکانی- فضایی سرمایه‌های معیشتی پیراشهر بیرجند. *توسعه فضاهای پیراشهری*، ۲(۲)، ۲۱۹-۱۹۷. [doi: 10.22059/jrur.2013.30233](https://doi.org/10.22059/jrur.2013.30233)
- خراسانی، محمدامین؛ رضوانی، محمدرضا؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسن و رفیعیان، مجتبی. (۱۳۹۱). سنجش و ارزیابی زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری (مطالعه موردی: شهرستان ورامین). *پژوهش‌های روستایی*، ۳(۴)، ۱۰۴-۷۹. [doi: 10.22059/jrd.2013.35613](https://doi.org/10.22059/jrd.2013.35613)
- خراسانی، محمدامین و رضوانی، محمدرضا. (۱۳۹۲). سنجش و ارزیابی مولفه‌های زیست‌پذیری در سکونتگاه‌های روستایی پیرامون شهری (ورامین). *توسعه محلی*، ۵(۱)، ۸۹-۱۱۰. [doi: 10.22059/jrd.2013.35613](https://doi.org/10.22059/jrd.2013.35613)
- دربان‌آستانه، علیرضا؛ حاتمی‌نژاد، حسین و کریمی، مینا. (۱۳۹۸). نقش گردشگری مسئولیت‌پذیر در کیفیت زندگی روستاهای مقصد گردشگری (مورد شهرستان گرگان). *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۸(۳)، ۶۶-۴۳. <http://serd.khu.ac.ir/article-1-3400-fa.html>
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ لطفی مهروثیه، حبیب؛ پورطاهری، مهدی و طالبی فرد، رضا. (۱۳۹۷). نقش مقاوم‌سازی مسکن روستایی در زیست‌پذیری روستاها (مطالعه موردی: دهستان مهروثیه). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۱(۳)، ۵۴۳-۵۵۶. https://jshsp.rasht.iau.ir/article_545182.html
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان جنوبی. (۱۴۰۱). *سالنامه آماری استان خراسان جنوبی سال ۱۴۰۰*، معاونت آمار و اطلاعات، نشر سازمان برنامه و بودجه کشور.
- سجاسی قیداری، حمداله؛ خیرآبادی، حمید؛ محمودی، حمیده و حجتی‌پور، محمد. (۱۳۹۹). وندالیسم و حس تعلق مکانی در نواحی روستایی پیراشهر بیرجند. *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۱(۱)، ۱۲۲-۸۹. [doi: 10.29252/jspi.11.1.89](https://doi.org/10.29252/jspi.11.1.89)
- سجاسی قیداری، حمداله؛ صادقلو، طاهره و محمودی، حمیده. (۱۳۹۸). رتبه‌بندی روستاها براساس شاخص‌های زیست‌پذیری (مطالعه موردی دهستان نظام‌آباد شهرستان آزادشهر). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۱۱(۱)، ۱۴۴-۱۲۹. [doi: 10.22059/jhgr.2017.62543](https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.62543)
- علویزاده، سیدامیر؛ کیومرث، سمانه؛ ابراهیمی، الهام و علیپور، مرضیه. (۱۳۹۸). تحلیل زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کاشمر). *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۲۵(۲)، ۹۷-۱۱۴. <https://www.sid.ir/paper/236464/fa>
- علینقی‌پور، مریم؛ پوررمضان، عیسی و مولائی هنجین، نصرالله. (۱۴۰۰). تبیین زیست‌پذیری محیطی سکونتگاه‌های روستایی پیرامون کلان‌شهر رشت. *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۱۱(۱)، ۲۲-۱. [doi: 10.22059/jhgr.2018.255494.1007676](https://doi.org/10.22059/jhgr.2018.255494.1007676)
- عنابستانی، علی اکبر؛ سعیدی، عباس و درویشی، حسن. (۱۳۹۱). بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه گردشگران و روستاییان (مطالعه موردی: دشت ارژن-فارس)، *برنامه‌ریزی فضایی*، ۲(۲)، ۲۰-۱. [doi: 10.22287485.1391.2.2.1.3](https://doi.org/10.22287485.1391.2.2.1.3)
- قاسملو، حسن؛ حسین زاده، اکبر و رومیانی، احمد. (۱۴۰۱). تحلیل اثرات توسعه گردشگری بر زیست‌پذیری مناطق روستایی (نمونه موردی: روستاهای گردشگری شهرستان طارم). *جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای*، ۱۲(۴۴)، ۸۱-۱۱۶. [doi: 10.22111/gaij.2022.41778.3005](https://doi.org/10.22111/gaij.2022.41778.3005)
- منظم اسماعیل پور، علی؛ شاهرودی، حدیث؛ رومیانی، احمد و چهارازی، الیاس. (۱۳۹۷). اولویت‌بندی مناطق روستایی بر اساس شاخص‌های زیست‌پذیری روستایی (زلفه، شهرستان خرم‌آباد)، *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۱(۴)، ۹۷۱-۹۸۱. <https://www.sid.ir/paper/176078/fa>
- موحد، علی؛ عبدلی، محمد؛ خزائی، فاطمه و ابوترابی زارچی، محمدرضا. (۱۴۰۱). تحلیلی بر مدیریت روستایی در افزایش کیفیت زیست‌پذیری روستاهای گردشگری پیراشهری (نمونه مورد مطالعه: روستای اله‌آباد استان یزد)، *روستا و توسعه*. در دست انتشار. [doi: 10.30490/rvt.2023.355743.1391](https://doi.org/10.30490/rvt.2023.355743.1391)
- وفایی فرد، مهدی. (۱۳۸۴). *در جستجوی هویت شهری بیرجند*. تهران: وزارت مسکن و شهرسازی.

References

- Afrakhte, H., & Hajipour, M. (2013). Urban sprawl and its consequences on sustainable rural development: A case study of villages surrounding Birjand. *Geography (International Quarterly Journal of the Iranian Geographical Association)*, 11(39), 159–186. <https://www.sid.ir/paper/495458/fa>. [In Persian]
- Alinaghypour, M., Pourramzan, I., & Molaei Hashjin, N. (2021). Explaining Environmental Livability of Rural Settlements around Rasht Metropolis. *Human Geography Research*, 53(1), 1-22. doi: 10.22059/jhgr.2018.255494.1007676. [In Persian]
- Ahani, M. (2022). *A pathology of development and expansion of second homes in rural areas: A case study of peri-urban settlements in Birjand* (aa eeē' iiiii iii Daaamnttt ff rrrrr r Literature and Humanities, University of Birjand. [In Persian]
- Al Mamun, A., & Mitra, S. (2012). A methodology for assessing tourism potential: Case study Murshidabad District, West Bengal, India. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 2(9), 1-8. <https://www.ijsrp.org/research-paper-0912/ijsrp-p0982.pdf>
- Alavizadeh, S. A., Keyumars, S., Ebrahimi, E., & Alipour, M. (2019). Analysis of rural settlement livability (Case study: Kashmar County). *Rural Research and Planning*, 25 (2), 97–114. <https://www.sid.ir/paper/236464/fa>. [In Persian]
- Anabestani, A. A., Saiedi, A., & Darvishi, H. (2012). Investigation of economic, social, physical, and environmental impacts of tourism development in rural settlements from the perspective of tourists and villagers (Case study: Arjan Plain, Fars Province). *Spatial Planning*, 2(2), 1–20. doi.org/20.1001.1.22287485.1391.2.2.1.3. [In Persian]
- Anisiewicz, R. (2021). Conditions for development of the entrepreneurial ecosystem in tourism in the border area of the European union: the example of the tri-border area of Poland–Belarus–Ukraine. *Sustainability*, 13(24), 13595. doi.org/10.3390/su132413595.
- Antonescu, D., & Antonescu, R. M. (2013). Dezvoltarea durabila a agro-turismului in Uniunea European si in Romania.
- Appleyard, B., Ferrell, C. E., Carroll, M. A., & Taecker, M. (2014). Toward livability ethics: A framework to guide planning, design, and engineering decisions. *Transportation Research Record*, 2403(1), 62-71. doi.org/10.3141%2F2403-08.
- Barbieri, C., Mahoney, E., & Butler, L. (2008). Understanding the nature and extent of farm and ranch diversification in North America. *Rural Sociology*, 73(2), 205-229. https://barbieri.wordpress.ncsu.edu/files/2019/05/2008_diversification.pdf.
- Benedeck, J. (2004). Territorial Planing and Regional Development.
- ee dde,, .. & ()))))Analiza socio-teritorială a turismului rural din România din perspectiva dezvoltării regionale și locale. Presa Uneeeiii aaaaaaa.
- Bigdeli, A., Einalli, J., Rabie, A. R., & Abbasi, F. (2018). Evaluation of the effects of second-home tourism on the quality of life of permanent residents (Case study: Saidabad Rural District, Eyvajroud County). *Human Settlements Planning Studies*, 13 (1), 199–216. https://jshsp.rasht.iau.ir/article_540512.html. [In Persian]
- Brundtland, G.H. Our Common Future .(2022). Report of the World Commission on Environment and Development. Geneva, UN-Dokument A/42/427. 1987. Available online: <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm> (accessed on 8 November 2022).
- ââ ddaa .. tt uuuuuuu aa ii ,, & aa sssscu, R. C. (2009). The competitiveness of the tourist destination on the future tourism market. *WSEAS Transactions On Business And Economics*, 6(7), 374-384. https://www.researchgate.net/publication/228427358_The_competitiveness_of_the_tourist_destination_on_the_future_tourism_market.
- Darban Astaneh, A., Hatami Nejad, H., & Karimi, M. (2019). The role of responsible tourism in the quality of life of tourist destination villages (Case study: Gorgan County). *Spatial Economy and Rural Development*, 8 (3-Special Tourism Issue), 43s66. <http://serd.khu.ac.ir/article-1-3400-fa.html>. [In Persian]
- Dowling, R. (1993). An environmentally-based planning model for regional tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(1), 17-37. doi/abs/10.1080/09669589309450698.
- Eftekhari, A. R., Lotfi Mahroeieh, H., Pourtaheri, M., & Talebi Fard, R. (2018). The role of rural housing retrofitting in village livability (Case study: Mahroeieh Rural District). *Human Settlements Planning Studies*, 13(3), 543–556. https://jshsp.rasht.iau.ir/article_545182.html. [In Persian]

- Gao, J., & Wu, B. (2017). Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China. *Tourism management*, 63, 223-233. doi.org/10.1016/j.tourman.2017.04.003.
- Ghasemloo, H., Hosseinzadeh, A., & Romiani, A. (2022). Analysis of the effects of tourism development on rural livability (Case study: Tourist villages of Tarom County). *Geography and Urban-Regional Planning*, 12(44), 81-116. https://doi.org/10.22111/gaj.2022.41778.3005. [In Persian]
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of sustainable tourism*, 29(1), 1-20. doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708.
- Habibi, A. (2018). Application of grey theory in marketing management. *Quarterly Journal of Pars Manager Marketing*, 4 (12), 37-51. https://ensani.ir/file/download/article/1589960795-10063-12-5.pdf. [In Persian]
- Hajipour, M. (2020). Spatial-spatial analysis of livelihood capitals in the peri-urban area of Birjand. *Development of Peri-Urban Spaces*, 2 (2), 197-219. doi.org/20.1001.1.26764164.1399.2.2.12.1. [In Persian]
- He, Y., Gao, X., Wu, R., Wang, Y., & Choi, B. R. (2021). How does sustainable rural tourism cause rural community development? *Sustainability*, 13(24), 13516. doi.org/10.3390/su132413516.
- Imani, B. (2019). Development of rural livability scenarios based on foresight principles (Case study: Islamabad-e Gharb County). *Geography and Environmental Planning*, 30(4), 35-56. doi.org/10.22108/gep.2020.120585.1240. [In Persian]
- Irandoost, K., Isa Lou, A. A., & Shahmoradi, B. (2015). The livability index in urban environments (Case study: Central district of Qom). *Urban Economy and Management*, 4(13), 102-120. doi: 20.1001.1.23452870.1394.4.13.7.4. [In Persian]
- Javier, A.-B., Elazigue, B.D. (2011). Opportunities and challenges in tourism development role of local government in Philippines. Papers Presented to 3rd Annual Conference Academi Network Development Studies Asia (ANDA). Skills Development Network Dynamism Asian Development Countries. Under Global Symposium Hall, Nagoya University Japan.
- Juanwen, Y., Quanxin, W., & Jinlong, L. (2012). Understanding indigenous knowledge in sustainable management of natural resources in China: Taking two villages from Guizhou Province as a case. *Forest policy and economics*, 22, 47-52. https://ir.nsf.gov.cn/paperDownload/1000008127346.pdf.
- Kachniewska, M. A. (2015). Tourism development as a determinant of quality of life in rural areas. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 7(5), 500-515. doi:10.1108/WHATT-06-2015-0028.
- Kataya, A. (2021). The impact of rural tourism on the development of regional communities. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, 13, 1-10. doi:10.5171/2021.652463.
- Khartishvili, L., Muhar, A., Dax, T., & Khelashvili, I. (2019). Rural tourism in Georgia in transition: Challenges for regional sustainability. *Sustainability*, 11(2), 410. doi.org/10.3390/su11020410.
- Khorasani, M. A., & Rezvani, M. R. (2013). Measurement and evaluation of livability components in peri-urban rural settlements (Varamin). *Local Development*, 5 (1), 89-110. doi.org/10.22059/jrd.2013.35613. [In Persian]
- Khorasani, M. A., Rezvani, M. R., Motiee Langroudi, S. H., & Rafieian, M. (2012). Measurement and evaluation of the livability of peri-urban villages (Case study: Varamin County). *Rural Research*, 3 (4), 79-104. doi.org/10.22059/jrur.2013.30233. [In Persian]
- Litman, T. (2011). Sustainability and Livability: Summary of Definitions, Goals, Objectives and Performance Indicators. Victoria, Canada: Victoria Transport Policy Institute.
- Liu, J., Pan, H., & Zheng, S. (2019). Tourism development, environment and policies: Differences between domestic and international tourists. *Sustainability*, 11(5), 1390. doi.org/10.3390/su11051390.
- Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent social sciences*, 5(1), 1653531. doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531.
- Mohaved, A., Abdoli, M., Khazaei, F., & Abotorabi Zarchi, M. R. (2022). An analysis of rural management in enhancing the quality of livability in peri-urban tourist villages (Case study: Allahabad Village, Yazd Province). *Village and Development*. In press. doi.org/10.30490/rvt.2023.355743.1391. [In Persian]
- Monazam Esmaeilpour, A., Shahroodi, H., Romiani, A., & Chehrazi, E. (2018). Prioritization of rural areas based on rural livability indicators (Zolf, Khorramabad County). *Human Settlements Planning Studies*, 13(4), 971-981. https://www.sid.ir/paper/176078/fa. [In Persian]

- Moscardo, G. (1998). Interpretation and sustainable tourism: Functions, examples and principles. *Journal of tourism studies*, 9(1), 2-13. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:67127391>.
- Murphy, B. (2010). Community well-being: An overview of the concept. NWMO. Available Online: http://nwmo.ca/uploads_managed/MediaFiles/1681_researchsupportprogram_communitywellbeingoverview.Pdf.
- National Association of Regional Councils. (2010). Rural benefits of The Livable Communities Act. Available at: www.narc.com.
- Palacios-Florencio, B., Santos-Roldán, L., Berbel-Pineda, J. M., & Castillo-Canalejo, A. M. (2021). Sustainable Tourism as a Driving force of the Tourism Industry in a Post-COVID-19 Scenario. *Social indicators research*, 158(3), 991-1011. doi.org/10.1007/s11205-021-02735-2.
- Patrichi, I. C. (2012). *Turism durabil: o nouă perspectivă*. Pro Universitaria.
- Peric, M., & Djurkin, J. (2014). Systems thinking and alternative business model for responsible tourist destination. *Kybernetes*, 43(3/4), 480-496. [doi:10.1108/K-07-2013-0132](https://doi.org/10.1108/K-07-2013-0132).
- Radcliff, Benjamin (2001) Politics, markets and life satisfaction: The Political economy of human happiness, *American Political Science Review*, 95(4), 939-955. doi.org/10.1017/S0003055400400110.
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. D., & McLennan, C. L. J. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4), 517-535. doi.org/10.1080/09669582.2014.978790
- Sajjadi Ghaidari, H., Khairabadi, H., Mahmoodi, H., & Hajipour, M. (2020). Vandalism and sense of place attachment in peri-urban rural areas of Birjand. *Iranian Social Issues*, 11 (1), 89-122. doi.org/10.29252/jspi.11.1.89[In Persian]
- Sajjadi Ghaidari, H., Sadeghloo, T., & Mahmoodi, H. (2019). Ranking villages based on livability indicators (Case study: Nezamabad Rural District, Azadshahr County). *Human Geography Research*, 51 (1), 129-144. doi.org/10.22059/jhgr.2017.62543[In Persian]
- South Khorasan Province Management and Planning Organization. (2022). *Statistical yearbook of South Khorasan Province 2021*. Deputy of Statistics and Information, National Planning and Budget Organization. [In Persian]
- Stefan, D., Vasile, V., Popa, M. A., Cristea, A., Bunduchi, E., Sigmirean, C., ... & Ciucan-Rusu, L. (2021). Trademark potential increase and entrepreneurship rural development: A case study of Southern Transylvania, Romania. *Plos one*, 16(1), e0245044. doi.org/10.1371/journal.pone.0245044
- UNWTO. 2017 Annual Report; World Tourism Organization: Madrid, Spain, 2018; Available online: (accessed on 8 November 2022). [doi/book/10.18111/9789284419807](https://doi.org/10.18111/9789284419807)
- Vafaei Fard, M. (2005). *In search of Birjand's urban identity*. Tehran: Ministry of Housing and Urban Development. [In Persian]
- Winter, P. L., Selin, S., Cerveny, L., & Bricker, K. (2019). Outdoor recreation, nature-based tourism, and sustainability. *Sustainability*, 12(1), 81. doi.org/10.3390/su12010081
- Yurui, L., Luyin, Q., Qianyi, W., & Karácsonyi, D. (2020). Towards the evaluation of rural livability in China: Theoretical framework and empirical case study. *Habitat International*, 105, 102241. doi.org/10.1016/j.habitatint.2020.102241